PERSPECTIVĂ DIACRONICĂ ÎN TERMINOLOGIA JURIDICO-ADMINISTRATIVĂ DE ORIGINE (NEO)GREACĂ ÎN CÂTEVA DICȚIONARE MONOLINGVE DE SPECIALITATE

DIANA CĂRBUREAN
Universitatea din București

Pornind de la considerația că dicționarul conservă și transmite date (Rey 2011: 11), dar și că descrie destinul cuvintelor (Dotoli 2011: 26), prezentul articol urmărește consemnarea împrumuturilor și a calcurilor după model grecesc, operate în terminologia juridico-administrativă, într-o serie de dicționare monolingve de specialitate în număr de 26 (v. *Surse*), apărute în perioada 1815–2012. Studiul are ca scop determinarea frecvenței cu care apar termenii și calcurile lexicale de origine (neo)greacă din sfera juridico-administrativă, în dicționarele la care s-a făcut mai sus referire, ținând cont de faptul că aceste mijloace de îmbogățire a vocabularului aparțin limbii culte și că cel mai adesea denumesc realități revolute.

Cele 26 de dicționare la care s-a făcut referire au fost grupate în patru perioade (1815–1886, 1902–1936, 1975–1988, 1997–2012), considerate ca reprezentative pentru transformările prin care a trecut societatea românească și implicit sistemul juridic al acesteia.

Deschidem analiza noastră cu o scurtă listă a împrumuturilor de origine greacă, ce alcătuiesc terminologia juridico-adminsitrativă, așa cum au fost acestea extrase din cele trei coduri de legi: *Pravilniceasca Condică*/*Συνταγμάτιον Νομικόν* (1780), *Codul Calimach*/*Κώδιξ Πολιτικός του Πριγκιπάτου της Μολδαβίας* (1817), *Legiuirea Caragea*/*Νομοθεσία Καρατζά* (1818)[1], completată cu o serie de împrumuturi și calcuri din aceeași sferă, menționate în lucrările autorilor Ladislas Galdi și Manuela Saramandu, pentru perioada fanariotă, și Haralambie Mihăescu, pentru perioada mai veche (până în sec. al XV-lea): *anafora – anaforaoa – anaforale, analoghie – analoghisi, analogon – analogul, anarghirie, andelogos, anerisi, aniondes, antihrisis, arvonisire, arvună, atacsie, catagrafie, catahrisis, catastif, cationdes, chinoniia, chivernisitor – chivernisi, clironom – clironomii – clironomisi, condică, depoziton, diafendifendipsi, diată, dicasterie, disfira, edaficon, embatic, emfitevsis, eparhie, epitrop – epitroapă – epitropisit, eretocrisie – eretocritis, exoprica, exopricale, filodorimă, hrisis, iconomicos, ihnografice, iothesie, ipolipsis, ipothesiari, ipothică – ipotică, ipovolon, legaton, martor, mărturisire*[2]*, metahirisi – metahirisit, nesiguripsit, nomocrator, nomofilax,*

[1] Promulgate în limba greacă și traduse în limba română, în timpul domniilor fanariote (1711 Moldova/1716 Țara Românească – 1821).

[2] Mijloc de probă rezultat în urma consemnării de către organul judiciar a recunoașterii de către o parte a împrejurărilor în care s-a produs fapta.

BDD-V2338 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)

orfanotrofie, parafernă, paragrafie, periiusia, plastograf, pliroforie, politicesc, politie, practica – practicaoa, praxis – pracsis, pronomion, protimisis – protimisi – protimisit, protocolire – protocolit, prototipă, provalisi, scopos, siguripsi, sinalagma, sinepitrop, sistimă, subipothică, teoritra – theoritra, trimirie; amăgi, carte, martur (intrate indirect prin latină din elină până în sec. al VI-lea); *argat, camătă, pedepsi, temei* (intrate indirect prin slavă în sec. XI–XII); *arvonă, folos* (intrate direct, în sec. XI–XII); *epitrop, mărturisi* (indirect prin slavonă, sec. XIII–XIV); *engarie, catastih, chelar, cumerke, dinar, duca, gramatic, haraghie, hrisov, logofăt, mertic, pitar, scandal, schiptru, spătar, vistiar* (intrate indirect prin slavonă, sec. XIV–XV).

La acestea se adaugă lista calcurilor:

(a) calcuri lexicale: *capete* (capitol, capital) = κεφάλαιο, *obraz* (persoană juridică) = πρόσωπον, *putere* (drept, împuternicire) = δύναμη/δύναμις, *tărie* (valabilitate legală) = δύναμη, *venit* (câștigul unui capital) = εισόδημα, *a (se) odihni* (a opri o reclamație) = αναπαύω, *scumpătate, strictețe* = ακρίβεια, *a răsturna* o hotărâre (a anula) = ανατρέπω, *închipui* (a reprezenta pe cineva) = εκπροσωπώ, *puternic* (legal) = δυνατός, *lucrare* = εργασία, *treaptă* (spiță) = βαθμός, *mădular* (membru) = μέλος, *masă cridală* (totalul averii) = μάσσα;

(b) calcuri lexicale de structură <u>cu prefixe</u>: *a răscumpăra* = εξαγοράζω, *suptamanet* = υπενέχυρον, *suptamanetarisi* = υπενεχυριάζω, *înstrăina* = αποξενώνω, *subchirieriu* = υπενοικιαστής, *împreună-chezaș* = συνεγγυητής, *împreună-creditor* = συνδανειστής, *împreună-datornic* = συγχρεώστης, *dimpreună-moștenitor* = συγκληρονόμος, *împreună-părtaș* = συγκοινωνός, *împreună-proprietar* = συνδεσπότης, *împreună-proprietá* = συνδεσποτεία, *dimpreună-vinovat* = συνυπέυθυνος; <u>cu sufixe</u>: *părintime* = πατρότητα; calc total: *înscris* = έγγραφον, *nestrămutat* = αμετάκλητος;

(c) calcuri frazeologice: <u>unități frazeologice verbale</u> (*a avea știre* = έχω είδησιν, *a da apelație* = δίδω έκκλητον, *a da jalbă* = δίδω αγωγή, *a da protimisis* = προτίμησις δίδεται, *a face apelație* = κάνω απελατζιόνε, *a face hotărâre* = κάνω απόφαση, *a intra în moștenire* = εμβαίνω εις την κληρονομίαν, *a mărturisi la nu* = μαρτυρώ εις το όχι, *a pierde protimisis* = χάνω την προτίμησιν, a *scădea din judecată* (a elimina din proces) = εκπίπτω από την κρίσιν, *a scădea din orânduială* (a scoate din funcție) = εκπίπτω από την τάξιν, *a strica diata* = χαλνώ την διαθήκη, *a tăia monedă* = κόπτω νόμισμα, *a trage la judecată* (a da în judecată) = σύρω εις την κρίσιν, *a porni apelație* = κινώ έκκλητον, *a porni jalbă* = κινώ αγωγή, *a pune la mijloc* (a depune într-un fond comun) = βάζω μέσα), <u>unități frazeologice nominale:</u> *dobândă la capete* (dobândă la capital) = κεφάλαιον διάφορον, *epitrop de obște* (tutore oficial) = κοινός επίτροπος, *martor de casă* (martor din familie) = οικιακός μάρτυρας, *mărturie de casă* (mărturia unui membru al familiei) = οικιακή μαρτυρία, *lucru de tovărășie* (obiectul pentru care s-a încheiat asocierea mai multor persoane) = πράγμα της συντροφιάς, *lucrurile cele nemișcătoare* (bunuri imobile) = ακίνητα πράγματα, *omor mai înainte cugetat* (premeditat) = προμελετημένος φόνος, *părintele cel de obște* (guvernator) = κοινός πατέρας, *semne de afară* = εξωτερικά σημεία; <u>substantiv + adjectiv:</u> *obraz tare* (persoană importantă) = ισχυρόν πρόσωπο, *pricină întunecată* = σκοτεινή υπόθεση, *avere mișcătoare* (bunuri mobile) = κινητή περιουσία, *avere nemișcătoare* (bunuri imobile) = περιουσία ακίνητη, fin. *capete curate* = καθαρά κεφάλαια, *martor mincinos* = ψευδομάρτυρας; <u>adjectiv + substantiv:</u> *bună dovadă* = καλή απόδειξη, *desăvârșit epitrop* = τέλειος επίτροπος, *potrivnică parte* = αντιδιαφερόμενος, *rea credință* = κακή πίστη; <u>expresii adverbiale</u>: *după pravilă* (conform legii) = κατά νόμους, *peste pravilă* (cu ignorarea legii) = παρά νόμους, *cu știință* (în cunoștință de cauză) = εν γνώσει, *prin știință* = εν γνώσει, *prin neștiință* (în necunoștință de cauză) = εν αγνοία, *fără știrea* = χωρίς είδησιν.

BDD-V2338 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)

Dintre dicționarele primei perioade (1815–1886), cel care ne atrage atenția în mod deosebit este cel tipărit în 1815 la Iași, deoarece constituie primul lexicon juridic apărut pe teritoriul României. Intitulat *Scară a cuvintelor celor streine şi a celor făcute din firea limbii, care cuvinte au cerut neapărat trebuinţa a să metahirisi in alcătuirea pravililor*, a fost menționat de către I. Bianu și Nerva Hodoș în *Bibliografia românească veche (1508–1830)*, t. III. Lexiconul cu autor(i) anonim(i)[1] prezintă un număr de 120 de intrări. La sfârșit are atașată în latină și greacă o listă a acelorași termeni explicați în prima parte.

Perioada în care apar cele două dicționare selectate este una reprezentativă, deoarece se consemnează transformarea cea mai evidentă a limbajului juridico-administrativ românesc, acesta dobândind pe fondul adoptării unor tipare sintactice și a terminologiei de origine franceză, forma modernă din zilele noastre. Primul dicționar apare în apogeul influenței grecești asupra limbii române în general și al terminologiei juridico-administrative în particular, pentru ca, în 1886, această influență să slăbească lăsând locul celei franceze. Reformele lui Al. I. Cuza, înfăptuite după model francez și belgian, au jucat aici un rol decisiv. Fenomenul este consemnat în acest dicționar în momentul în care observăm trecerea calculului *avere nemișcătoare* în poziție secundară, de definiție pentru noul termen *imobil* (v. *Tabelul 1*). Realitatea lingvistică este evidențiată prin modul în care este consemnat în dicționarul din 1886 *hipotecă*, cu *h* inițial (*ipothică* era termenul grecesc intrat direct în perioada fanariotă), lucru care relevă pătrunderea sa din franceză, unde intrase din latină. Același fenomen se petrece și în cazul sintagmei *(creanță) chirografară* (2008) sau al termenului *anticreză*, (1902, 1906, 1931). În perioada fanariotă și imediat după, existau substantivul și adjectivul *hirograf* (*manuscris* repectiv *de mână*), precum și substantivul *antihrisis*. Forma *chirografar* este de proveniență latino-romanică, fapt dovedit de transliterarea în latină a lui *χ (hi)* sub forma *ch*. În cazul lui *anticreză* constatăm și existența sunetului *e* cu care se translitera în latină *η* (*eta* în elină/*ita* greaca modernă). Asimilarea lui *anticreză* și *chirografar* nu a fost dificilă. Conceptul exista deja. Acum se prelua doar forma occidentală a aceluiași termen.

În domeniul dreptului românesc au loc schimbări majore în perioada avută în vedere. Menționăm aici o serie de acte normative, prin a căror publicare domeniul și terminologia aferentă au cunoscut transformări majore: *Manualul juridic* al reputatului jurist Andronache Donici (1814), *Codul Calimach / Κώδιξ Πολιτικός της Μολδαβίας* (1813, 1816, 1817), aplicat până la 1 decembrie 1865, *Legiuirea Caragea/Νομοθεσία του Καρατζά* (1818), abrogată la intrarea în vigoare a *Codului Civil* (1865), *Condica Criminalicească* (1820), *Așezământul ostășesc pentru straja pământească a Valahiei* și *Condica Militară în Moldova* (1823), *Regulamentul Organic* (1831–1832), traducerea din franceză în 1833 de către Iacovache Veisa și în 1841 de Emanoil Drăghici a *Codul comercial francez* în Moldova, *Condica de comerciu* (1840), întocmită în Țara Românească de către Simion Marcovici în baza *Codului comercial francez*, *Legea electorală* (1864), *Codicele Civil* (1865), abrogat la 1 octombrie 2011 (secțiunea „Despre persoane” a fost abrogată în 1954, momentul intrării în vigoare a *Codului Familiei*). Urmează *Codul de Procedură Civilă* (1865), republicat cu unele

[1] Singura mențiune referitoare la autori apare prin semnătura de la sfârșit „Tălmăcitorii Pravililor”. Bănuielile apartenenței acestui lexicon se îndreaptă spre Andronache Donici (Brâncuș 1955: 25), deoarece mulți termeni s-ar regăsi în lucrarea acestuia *Adunare din pravilile împărătești sau aleagire cuprinzătoare foarte pescurt de cele trebuincioase pravile alcătuite cu mare lesnire spre înțelegerea și știința tuturor* (Iași, 1814). Alți specialiști îi consideră ca autori pe Christian Flechtenmacher (1785–1843) și Anania Kouzanos (sec. XVIII – începutul sec. XIX), participanți la întocmirea *Codului Calimach*. Teoria este susținută de erudiția lui Kouzanos și formarea lui Flechtenmacher.

BDD-V2338 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)

modificări în 1948, apoi în 2000; *Codul Penal* (1865), inspirat din *Codul Penal francez* (1810), abrogat în data de 18.03.1936, când a fost promulgat *Codul Penal* al lui Carol II; *Codul de Procedură Penală* (1865), valabil până în 1937.

Situația celor dintâi dicționare se prezintă astfel:

1815	1886
axioma, psifosul, diiatisesc, diiatorul, dreptatea cea privaticească politicească, epitropesc (pre cineva), epitropitul, condițiia cea atârnătoare, condițiia cea dezlegătoare, lăturealnice (sânt rudele), persoană moralicească, pogorâtorii, (statul iaste un) trup politicesc, suitorii, suptașezarea, suptașezatul, suptașez, sistimă, theoretra	*adiaforie, adynamie, areopag, atacsie, catalog, cod, codice, eforie, efor, epitropie, hipotecă, imobil – avere nemișcătoare, monomahie, olograf, sinalagmatic*

Tabelul 1

Dicționarele din a doua perioadă (1902–1936) sunt mai numeroase, fapt ce poate fi interpretat ca o preocupare din ce în ce mai crescută pentru terminologia de specialitate. Constatăm astfel un număr de 41 de intrări în total (12–1902, 3–1904, 11–1906, 20–1911, 2–1931, 3–1936):

1902	1904	1906	1911	1931	1936
anticreză, circumstanțe ușurătoare, carte de judecată, ipotecă, stingerea ipotecii, martor, mărturisire, navlu, parafernală (avere), pedeapsă, putere părintească, subînchirieri	*bunuri mișcătoare, pedepse, (predarea silită) a mișcătoarelor*	*anticreză, circumstanțe ușurătoare, ipotecă, martor, mărturisire, navlu, parafernă, pedepse, putere părintească, subînchirieri, venit*	*catagraf, catalog, efor, eforie, embatic, enorie, eparhie, epitrop, epitropie (bisericii, spitalului, casei), epitropit, iconom, iconomic, iconomie, iconomisi, iconomisire, iconomisit, (a) trage în judecată, tras în judecată, parafernă, plastograf*	*anticresa, chemare în judecată*	*epitrop, mărturie mincinoasă, pedeapsă*

Tabelul 2

BDD-V2338 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)

Pentru a treia perioadă (1975–1986) sunt constatate 51 de intrări în total (4–1975, 11–1976, 2–1978, 3–1980, 4–1982, 5–1983, 1–1984, 15–1985, 6–1988):

1975	1976	1978	1980	1982
cod, luare de mită, martor, mărturie mincinoasă	*amăgire, cameră de chibzuire, filodormă, înscris, luare de mită, mărturie mincinoasă, mărturisire, pedeapsa, practicá, scopul (legii penale/pedepsei), stingerea (acțiunii/pedepsei)*	*înscris, paragraf*	*arvună, filodormă, practicá*	*1982 navlu, navlosi, navlosire, navlositor*

1983	1984	1985	1988
bunuri mișcătoare v. bunuri mobile, bunuri nemișcătoare v. bunuri imobile, carte de judecată, mărturisire, practicaua hotărârii	*putere părintească*	*arvună, chemare în judecată, cod, (contract) sinalagmatic, filodormă, ipotecă, înscris, luare de mită, mărturie mincinoasă, mărturisire, navlosire, navlu, pedeapsă, putere părintească, scopul pedepsei*	*cod, decădere din puterea părintească, înscris, mărturisire, pedeapsă, practicaua hotărârii*

Tabelul 3

A patra perioadă (1997–2012) cuprinde 74 de intrări în total (7–1997, 17–1997*, 17–2002, 6–2004, 9–2004*, 7–2007, 5–2008, 6–2012):

1997	1997*	2002	2004
bunuri mișcătoare (ce nu se pot urmări), condică, ipotecă, înscrisuri, mărturisire, pedeapsa, (procedură silită) a mișcătoarelor și nemișcătoarelor	*cod, condica ședințelor de judecată, embatic, emfiteot, emfiteoză, ipotecă, linie de rudenie, martor, masă credală, mărturisire, navlosit, navlosire, navlositor, navlu, promisiune de contract, prototip, vânzare cu arvună*	*arvună, carte de judecată, cod, clauză de arvună, condica ședințelor de judecată, embatic, emfiteot, emfiteoză, hypotheca, ipotecă, înscris, linie de rudenie, mărturisire, navlosant, navlu, urmărirea veniturilor unui bun nemișcător, vânzare cu arvună*	*condică, înscris, mărturie mincinoasă, mărturisire, pedeapsa, scopul pedepsei*

BDD-V2338 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)

2004*	2007	2008	2012
anatocism, cod, înscris, luare de mită, martor, mărturie mincinoasă, pedeapsă, practicaua, scopul (urmărit prin infracțiune/legii penale)	*arvună, carte de judecată, chemare în judecată, contract sinalagmatic, înscris, practicaua hotărârii, subchiriaș*	*arvună, creanță chirografara, ipotecă, luarea de mită, mărturisire*	*cod, înscris, luare de mită, pedeapsă, practicaua, scopul (legii, pedepsei)*

Tabelul 4

Conform situației prezentate mai sus, împrumuturile și calcurile de origine greacă pot fi grupate în:

A. termeni ce se mențin în aproape toate perioadele: *carte de judecată* (1902, 1983, 2002, 2007), *ipotecă* (1902, 1906, 1985, 1997, 1997*, 2002, 2008), *martor* (1902, 1906, 1975, 1997*, 2004, 2012), *mărturisire* (1902, 1906, 1976, 1983,1985, 1988, 1997, 1997*, 2002, 2004, 2008), *navlu* + familia lexicală (1902, 1906, 1982, 1985, 1997, 2002), *pedeapsă/pedepse* (1902, 1906, 1936, 1976, 1985, 1988, 1997, 2004, 2004*), *chemare în judecată* (1931, 1985, 2007), *mărturie mincinoasă* (1936, 1975, 1976, 1985, 2004, 2004*);

B. termeni cu apariții singulare (efemeride) – intrări unice: *axiomă* (rang, demnitate), *psifosul*, *diiatorul, a diiatisi, dreptate privaticească politicească, condiția cea dezlegătoare, lăturealnice rude, pogorâtorii-suitorii, suptașezarea, suptașezatul, suptașez, sistimă, theoretra* (1815), *adiaforie, atacsie, adynamie, monomahie* (1886), *amăgire* (1976), *catagraf* (1911), *avere parafernală* (1902), *parafernă* (1906), *iconom* cu familia lui lexicală (1911), *enorie* (1911), *eparhie* (1911), *cameră de chibzuire* (1976);

B.1. intrări multiple într-o perioadă, dar care nu mai apar în dicționarele ulterioare: *anticreză/anticresă* (1902, 1906, 1931), *circumstanțe ușurătoare* (1902, 1906), *filodormă* (1976, 1980, 1985);

B.2. false efemeride (termeni care, deși sunt înregistrați o singura dată, se află și azi în uzul specialiștilor: *olograf, plastograf* (1886), *clauză de arvună* (1902), *subînchiriere* (1906), *stingerea ipotecii* (1902), *masă credală* (1997*), *a trage în judecată* și *tras în judecată* (1911), *stingerea acțiunii* (1976), *subchiriaș* (2007), *logodna* (2012), *paragraf* (1978), *promisiune de contract* (1997*), *prototip* (1997);

C. termeni care au supraviețuit doar de la o perioadă la alta: *catalog* (*al martorilor*, înlocuit *cu listă a martorilor*) *epitrop, epitropie, efor, eforie* (1886, 1911), *putere părintească* (1902, 1906, 1984, 1985) și în sintagma *decădere din puterea părintească* (1988);

D. termeni ignorați și reapăruți mult mai târziu: *sinalagmatic* (1886) dispare din inventarul dicționarelor celei de a doua perioade, dar reapare mai târziu, în a III-a perioadă în sintagma *contract sinalagmatic* (1985) și se păstrează astfel și în dicționarul din 2007; *embatic* (1911) este ignorat în epoca comunistă și reapare în cea postdecembristă (1997*, 2002);

E. termeni reconsiderați și consemnați în perioadele III și IV: *luare de mită* (1975, 1976, 1985, 2004*, 2008, 2012), *înscris* (1976, 1978, 1985, 1988, 1997, 2002, 2004, 2004*, 2007, 2012), *practică* (1976, 1980, 2004*) și *practicaua hotărârii* (1983, 1988, 2007, 2012), *scopul legii penale/pedepsei* (1976, 1985, 2004, 2004*, 2012), *arvună* (1980, 1985, 2002, 2007, 2008). Situația devine cu atât mai interesantă cu cât dicționarele de după 1989 propun termeni care nu mai făcuseră obiectul inventarelor terminologice precedente. Apar, astfel, sintagme precum *vânzare cu arvună* (1997*, 2002) sau *clauză de arvună* (2002), *emfiteot*

BDD-V2338 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)

(1997*, 2002), *emfiteoză* (1997*, 2002), *linie de rudenie* (1997*, 2002), *promisiune de contract* (1997*), *prototip* (1997*), *anatocism* (2004*), *creanță chirografară* (2008), *condică* (1997, 2004), *condica ședințelor de judecată* (1997, 2002). Acest fenomen denotă adoptarea altor criterii de circumscriere a termenilor de specialitate și dorința autorilor de a se raporta și la realitatea istorică din domeniul dreptului.

O altă situație care ne atrage atenția este cea a sintagmei *bunuri mișcătoare/nemișcătoare*. Aceasta a evoluat mai întâi din calcul frazeologic *lucruri* sau *avere mișcătoare/nemișcătoare*. Sintagma apare într-un dicționar în 1886, ca explicație pentru neologismul de atunci „imobil" (imobil – avere nemișcătoare), această definiție denotând familiaritatea specialistului cu calcul de origine greacă. În perioadele următoare, cuvintele *mișcător* sau *nemișcător* apar în sitagme precum: *bunuri mișcătoare* (1904, 1983 în circularitate absolută cu bunuri mobile, p. 94, 1997), *predarea silită a mișcătoarelor* (1904), *bunuri nemișcătoare* (1983) când sintagma se află în circularitate absolută cu sintagma *bunuri imobile* (1983, p. 95), *procedură silită a mișcătoarelor și nemișcătoarelor* (1997), *urmărirea veniturilor unui bun nemișcător* (2002).

În ceea ce privește frecvența termenilor din inventar în dicționarele dintr-o perioadă, aceasta se prezintă astfel:

1815–1886	**1902–1936**	**1975–1988**	**1997–2012**
Intrări unice	*anticreză (x3)* *circumstanțe ușurătoare (x2)* *epitrop (x2)* *ipotecă (x2)* *martor (x2)* *mărturisire (x2)* *navlu (x2)* *parafernă-parafernal (x2)* *putere părintească (x2)* *subînchiriere (x2)* *pedepse (x3)*	*arvună (x2)* *cod (x3)* *filodormă (x3)* *înscris (x4)* *luare de mită (x3)* *mărturie mincinoasă (x2)* *mărturisire (x4)* *navlu (x2)* *navlosire (x2)* *pedeapsa (x3)* *practică (x2)* *practicaua hotărârii (x2) = x4* *scopul pedepsei (x2)*	*arvună (x4)* *carte de judecată (x2)* *cod (x4)* *condică (x3)* *embatic (x2)* *emfiteot (x2)* *emfiteoză (x2)* *ipotecă (x4)* *înscris(uri) (x5)* *linie de rudenie (x2)* *luare de mită (x3)* *martor (x3)* *mărturie mincinoasă (x2)* *mărturisire (x5)* *mișcătoare (x3)* *navlu (x2)* *pedeapsă (x3)* *practicaua (x3)* *scopul (x3)*

Tabelul 5

Un aspect ce trebuie supus atenției este cel referitor la dreptul de *protimisis*. Inovație a juriștilor greci, acest concept juridic, precum și termenul care-l etichetează, dispar în perioada 1840–1848, pentru a reapărea după anul 1989 sub denumirea „drept de preempțiune" (Rădescu 2002: 437). Termenul *protimisis* nu apare apare din acest motiv încă din dicționarele din partea I.

BDD-V2338 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)

Revenind la observația de la începutul acestui articol, cum că dicționarul conservă și transmite date (Rey 2011: 11), dar și că descrie destinul cuvintelor (Dotoli 2011: 26), considerăm că ea este susținută chiar de grupa efemeridelor. Dicționarele sunt, într-adevăr, o oglindă atât pentru fenomenele lingvistice, cât și pentru domeniul juridic. Publicarea celor mai multe dicționare de specialitate este prilejuită de promulgarea unor texte normative noi, având rolul de familiarizare a profesioniștilor din domeniu cu eventualele noi concepte și termeni (v. dicționarul din 1936 conform secțiunii *Surse*).

SURSE

Antoniu George, Bulai Constantin, Chivulescu Gheorghe, *Dicționar juridic penal*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.

Antoniu, George, Volonciu, Nicolae, Zaharia, Nicolae, *Dicționar de procedură penală*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.

Boroi, Alexandru, Gorunescu, Mirela, Popescu, Mihaela, *Dicționar de drept penal*, București, Editura All Beck, 2004.

Busuioc, Ioan, *Dicționar de drept constituțional și administrativ*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.

Cloșca, Ionel, Pohonțu, Ioan, Stanca, Ion, *Dicționar juridic pentru militari*, București, Editura Militară, 1975.

Costin, Mircea N., Leș, Ioan, Minea, Mircea Ștefan, *Dicționar de procedură civilă*, București, Editura Hamangiu, 2007.

Costin, N. Mircea (coord.), Leș, Ion, Minea, Mircea, Dumitru, St., Radu, *Dicționar de drept procesual civil*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

Dicționar cifrat, București, Imprimeria Statului, 1911.

Duțu, Mircea, *Dicționar de drept privat*, București, Mondan, 2002.

Flechtenmacher, Christian, Anania Kouzanos, *Scară a cuvintelor celor streine şi a celor făcute din firea limbii, care cuvinte au cerut neapărat trebuinţa a să metahirisi in alcătuirea pravililor*, 1815.

Ghimpu, Sanda, Brehoi, Gheorghe, Mohanu, Gheorghe, *Dictionar juridic selectiv*, București, Albatros, 1985.

Grigore, Gheorghe, Pîrlea, Constantin, Șerban, Doina, Tomșa, Gheorghe, *Dicționar de dreptul familiei*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.

Hotca, Mihai Adrian, *Dicționar de drept penal*, București, Editas, 2004.

Manole, Ilie, Ionescu, Gheorghe, *Dicționar marinăresc*, București, Albatros, 1982.

Moloman, Bogdan Dumitru, *Dicționar de dreptul familiei, cu termenii și expresiile juridice traduse în franceză, italiană și spaniolă*, București, Editura Universul Juridic, 2012.

Muscalu, Cristina Daniela, Vartic, Emilia, *Dicționar de termeni juridici*, București, Editura Universitară, 2008.

Pitulescu, Ion, Abraham, Pavel V., Dersidan, Emil, Ranete, Ion, *Dicționar de termeni juridici uzuali*, București, Național, 1997.

Rădescu, Dumitru, *Dicționar de drept privat*, București, Mondan 94, 1997.

Staicu, Stelian, Atanasiu, Dumitru, Diaconescu, Constantin, *Lexicon militar*, București, Editura Militară, 1980.

Stănescu, D. Marin, *Dicționarul Codului Penal Regele Carol II din martie 1936*, Constanța, Institutul de arte grafice „Dacia", 1936.

Steinberg, Adolphe, *Cel mai nou dicționar de bozunar pentru tălmăcirea cuvintelor radicale și dicerilor streine din limba română*, Bucuresci, Tipografia Academiei Române, 1886.

BDD-V2338 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)

Sterescu, Aurel, *Dicționar administrativ: pentru usul ofițerilor și agenților de poliție, primarilor, medicilor comunali etc*., București, Editura Librăriei Goceca, 1904.
Toneanu, N. Constantin, *Dicționar de drept alfabetic cuprinzând doctrina și jurisprudența română și streină până la finele anului 1930*, București, Editura Curierul Judiciar, 1931.
Țicu-Ștefănescu, Constantin, *Mic dicționar de termene (soroace-laps de temps) în materie civilă...*, București, Carol Göbl, 1906.
Țicu-Ștefănescu, Constantin, *Mic dicționar juridic de termene în materie civilă, comercială, penală etc., coprinzând și legea timbrului cât și taxele portăreilor, pentru uzul zilnic al avocaților, magistraților, autorităților și justițiabililor*, București, Curierul Judiciar, 1902.
Verdinaș, Verginia, Godeanu, Teodor Narcis, Constantinescu Emanuel, *Dictionar de drept public*, București, C. H. Bech, 2010.

BIBLIOGRAFIE

Brâncuș, Grigore, 1955, „Un glosar juridic din 1815", *Limba română*, IV, 1, p. 25–32.
Dotoli, Giovanni, 2011, „Dictionnaire et destin des mots", *Les Cahiers du dictionnaire*, 3, p. 19–32.
Galdi, Ladislas, 1939, *Les mots d'origine néo-grecque en roumain á l'époque des phanariotes*, Budapest, Kir. M. Pázmány Péter Tudmányegyetemi Görög Filológiai Intézet.
Mihăescu, Haralambie, 1966, *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*, București, Editura Academiei.
Rădescu, Dumitru, 2002, *Tratat de drept civil român*, Volumul II, Bucureşti, Editura All Beck.
Rădulescu, Andrei, 1955, *Legiuirea Caragea*, ediție critică, București, Editura Academiei.
Rădulescu, Andrei, 1958, *Codul Calimach*, ediție critică, București, Editura Academiei.
Rădulescu, Andrei, 1959, *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*, ediție critică, București, Editura Academiei.
Rey, Alain, 2011, „La conservation et la transmission des données par les dictionnaires", *Les Cahiers du dictionnaire*, 3, p. 11–18.
Saramandu, Manuela, 1986, *Terminologia juridic-administrativă românească în perioada 1780-1850*, București, Universitatea din București.

A DIACHRONIC PERSPECTIVE ON THE LEGAL AND ADMINISTRATIVE TERMINOLOGY OF GREEK ORIGINS IN SEVERAL SPECIALIZED MONOLINGUAL DICTIONARIES

(*Abstract*)

Setting as a starting point the consideration that dictionaries preserve and transmit information (Rey 2011: 11), but also describe the words' destiny (Dotoli 2011: 26), we provide a series of observations regarding the frequency the Greek loans and calques imported into Romanian legal and administrative terminology which are recorded in several monolingual dictionaries published between 1815–2012.

BDD-V2338 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:26:20 UTC)